

LEDARE

Ledare: Sanningen om skolan

PUBLICERAD 2010-06-10

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

Skaffa nyhetsbrev

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Den som vinner verklighetsbeskrivningen har vunnit mer än halva debatten. Därför handlar den politiska diskussionen mer om att etablera ”sanningar” än om att utväxla argument om värderingar och lösningar.

”Friskolereformen har inte lett till bättre resultat för eleverna. Skolverket, regeringens egen expertmyndighet, konstaterar detta.” Så skriver Marie Granlund, Socialdemokraternas skoltalesman, på Newsmill (15/5). Mona Sahlin skrev samma sak när hon gav sig in i den brittiska skoldebatten. I stället för att med stolthet notera det stora intresset för ”den svenska modellen”, sänker hon den utomlands.

Skolverkets rapport ”Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?” publicerades hösten 2009. Den diskuterar översiktligt några frågor som Skolverket bett ett par forskargrupper att analysera genom inventering av redan gjord skolforskning. Till stor del blir det förstås en cirkelbevisning, en självreproduktion av rådande föreställningar hos Skolverket och svenska pedagogikprofessorer. Skolverket har redan i utgångsläget pekat på de förklaringsfaktorer det vill ha belyst. Pedagogerna svarar med redan intagna positioner.

Men fakta sparkar, trots allt. Rapporten redovisar även en del resultat som strider mot gängse föreställningar i kretsarna i fråga. Lärartäthet och klasstorlek har svagt samband med skolresultat. Detsamma gäller innehav av formell lärarbehörighet. Nedtoningen av lärarens auktoritet i klassrummet, till fördel för ”eget arbete” och datorer, har varit entydigt negativ. Inriktningen på att ersätta en ordnad lärmiljö för alla med speciallärare för elever med problem har i själva verket förstärkt problemen i stället för att lösa dem.

De som summerar Skolverksrapporten till den enda meningen att friskolereformen har varit förfelad, gör sig skyldiga till grov förvanskning. Eller rättare sagt: de försöker etablera en ”sanning” som sedan obesedd ska sväljas av medier och väljare.

För det första är det, vilket Skolverket starkt framhåller (sid 15), extremt komplicerat att analysera effekten av en enda faktor under en 15-årsperiod när mycket annat också händer. Friskolereformen kom 1992. Ungefär samtidigt kommunaliserades den svenska skolan. Vi fick också en

explosion i lärarutbildningar jämsides med att ungdomars intresse för att bli lärare minskade. Det ledde till sämre intag av lärarkandidater; många hade valt lärarutbildningen i andra eller tredje hand. Ett nytt betygssystem infördes. Tidig mätning av resultat förbjöds. Rektorernas instrument för att upprätthålla ordning i skolan reducerades, inte minst genom Skolverkets aktioner. I samhället pågick en dramatisk ökning av flyktinginvandringen från regioner i världen med svag anknytning till Sverige.

För det andra: Ännu i dag går 90 procent av grundskoleeleverna i kommunalt drivna skolor, endast 10 procent i friskolor. Att förklara utvecklingen av den svenska grundskolan med de 10 procenten och inte med de 90 är orimligt.

För det tredje: All statistik säger att friskolorna, som helhet, uppnår bättre resultat än genomsnittet för svenska skolor. För att ta ämnet matematik, där Sverige fallit i internationella mätningar: 38 procent av niondeklassarna i kommunala skolor nådde goda betyg (VG eller MVG) på de nationella proven våren 2009, 47 procent av friskoleeleverna. År efter år når friskoleeleverna högre resultat. I senaste DN Nutidsorienteringen, där 275 000 elever deltog, fick eleverna i kommunala skolor i snitt 11,9 poäng, eleverna i friskolor 13,8 poäng. Av de länsvinnande skolorna var hela 67 procent friskolor, trots att bara 10 procent går i friskolor. Den andel elever som "ej nått målen" är betydligt lägre i friskolor.

Det finns förvisso dåliga friskolor, liksom bra kommunala skolor. Men som helhet är det inte friskolorna som drar ner den svenska grundskolans resultat.

För det fjärde: Det är en myt att friskolor skulle "sälla elever". Massor av elever med invandrarbakgrund söker sig till friskolor, ofta för att de och deras föräldrar vill ha mer av struktur och lugn än vad de mött i den kommunala skolan. Boendet är i många städer totalsegregerat i Sverige. Rätten att välja skola utan kostnad ger många invandrarelever en chans att bryta kopplingen mellan boende och skola.

Skolverket kallar det här, i en obetänksam del av analysen, för "osynlig segregation" – motiverade elever söker skolor mer aktivt, vilket kan bidra till att skolor de väljer blir bättre. Men att begära att en individ med ambition, men med icke-privilegerad bakgrund, ska offra sig för kollektiva syften, det strider mot ett grundläggande moraliskt imperativ. En stat bör inte använda individer som redskap för Systemet. Socialdemokratin – med den gamla valaffischen "begåvad men fattig, ge honom lika chans" – borde förstå detta.

"Lika chans" är heller inte detsamma som lika resultat. Om några går före och blir bättre uppstår temporär olikhet. I ett liberalt samhälle kallas det dynamik. Utan dynamik, ingen utveckling.

TEXT

Hans Bergström
